
AİLE YAPISI VE İLİŞKİLERİ

EVI101

KISA ÖZET

Bölüm 1- Aile ile İlgili Temel Kavramlar

AİLENİN TANIMI

DİKKAT: Günlük dilde kullanılan birçok kavram tanımlanmaya çalışıldığında önemli zorluklar ortaya çıkabilmektedir. Aile de bu kavramlardan birisidir.

DİKKAT: Aile evrensel bir kavram ve kurumdur.

DİKKAT: Aile tanımlanırken zaman zaman durum tespiti yapılmaktan öteye geçilerek, ailenin ne olduğu değil ne olması gerektiğine vurgu yapılmaktadır.

Türk Dil Kurumu'na göre aile kavramının aşağıdaki anlamlara geldiği belirtilmektedir;

1. Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik

Bu tanım aile kavramının en fazla kullanıldığı durumla ilgili karşılığı olmakla birlikte evlilik ve kan bağına dayanan ifadeleri nedeni ile kapsamı dar tutulmuş bir tanımdır.

2. Aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü

Bu tanım günlük dilde 'sülale' olarak kullanılan sözcüğe yakın bir anlam ifade etmektedir.

3. Birlikte oturan hısım ve yakınların tümü

Burada aile kavramı beraber ikamet etme gibi son derece dar bir kapsama alınmıştır.

4. Eş, karı

DİKKAT: Yerleşik hayata geçilmesi ve tarımla uğraşılmaya başlanması kadın ve erkek ilişkileri ve aile yapılıması bakımından tam bir dönüm noktası oldu.

AİLE TİPLERİ

Berksun tarafından aile tipleri aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır.

1- Aile içi egemenliğin ana ya da babada olmasına göre

a- Babaerkil aile

b- Anaerkil aile

c- Eşitlikçi aile

2- Evlenme biçimlerine göre

a- Evlenecek kişilerin sayısına göre

a.1- Monogamik aile

a.2.1- Polijini

a.2- Poligamik aile

a.2.2- Poliandri

b- Akrabalık ilişkisine göre

b.1- Baba soylu aile

b.3- Hem ana hem baba soylu aile

b.2- Ana soylu aile

c- İkamet biçimine göre

c.1- Patrilokal aile

c.2- Matrilokal aile

3- Genel sınıflama

a- Çekirdek aile

b- Geleneksel geniş aile

Bu şekildeki sınıflandırma bazı aile türlerini içermemektedir. Aşağıda bu sınıflandırmada yer bulamamış aile tipleri verilmiştir.

1- Alternatif yaşam biçimlerinden doğan aile tipleri

a- Tek ebeveynli aile

c- Üvey aile

b- Babasız aile

d- Birlikte yaşama

2- Yerleşim yerine göre

a- Gecekondu ailesi

c- Kasaba ailesi

e- Göçebe aile

b- Büyük kent ailesi

d- Köy ailesi

3- Yöresel özelliklere göre

a- Taygeldi ailesi

b- Berdel ailesi

Aile İçi Egemenliğin Ana ya da Babada Olmasına Göre Aile Tipleri

Bu başlık altında aile ataerkil, anaerkil ve eşitlikçi aile şeklinde sınıflandırılmaktadır. Ataerkil aile denilen aileye Roma ailesi de denmektedir.

Eşitlikçi ailede ise egemenlik anne ve baba veya başka bir deyişle kadın ve erkek arasında paylaşılmıştır. Bu aile tipine simetrik aile de denmektedir.

DİKKAT: Eskimolar ve amazonlarda yaşayan kabileler gibi avcı ve toplayıcı sosyalliklerde halen anaerkil aile tipi görülmektedir.

Evlenme Biçimlerine Göre Aile Tipleri

Evlenecek kişi sayısı bakımından aile, monogamik ve poligamik olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Monogamik aile tek eş ile evlenmek sureti ile yapılmış evliliğe denmektedir. Endüstriyel, modernleşmiş toplumlarda en sık rastlanılan evlilik biçimidir.

Kadın veya erkeğin birden fazla kişi ile evlenmesi ile oluşan aile tipine poligamik aile denmektedir. Erkeğin aynı anda birden fazla kadınla evlenmesi ile oluşan tipine polijini, kadının aynı anda birden çok erkekle evlenmesi ile ortaya çıkan aile tipine ise poliandri denmektedir.

İkamet biçimine göre yeni evli çiftlerin evlilik sonrası kadının ve erkeğin ailesine yakın veya birlikte olmasına göre aile patrilokal ve matrilokal aile olmak üzere ikiye ayrılır.

Genel Sınıflama

Çekirdek aile ve geleneksel geniş ailedir. Kimi araştırmacılar çekirdek aileye modern çekirdek aile de demektedir.

Modern Çekirdek Aile

Modern çekirdek aile, kimi tanımlarda modern çekirdek aile, anne – baba ve çocuklar olmak üzere iki nesli içine alır. Temelini geniş aile oluşturur.

DİKKAT: Modern çekirdek aile ile geleneksel geniş aileyi birbirinden ayıran sadece aile üye sayısı ve içerdikleri nesillerin farkı değildir. Bu aile tipleri üretim biçimleri ve tüketim alışkanlıkları, üstlendikleri işlevler, aile içinde kadın erkek ilişkileri bakımından da birbirlerinden ayrılırlar.

Geleneksel Geniş Aile

Geleneksel geniş aile, birçok üyeden oluşur ve akrabalık bağları ile varlığını sürdürür. Kan bağına bağlı bir aile tipidir. Aile yapısı giderek modernleşmekle birlikte geleneksel özelliklerini sürdürmeye devam etmektedir.

DİKKAT: Kentileşme oranlarının artması, ailelerin artık aynı ikameti veya birbirlerine yakın yerlerdeki ikametleri paylaşmıyor olmaları geleneksel geniş aileden modern çekirdek aileye geçişin tam olarak sağlandığı anlamına gelmez.

Alternatif Yaşam Biçimlerinden Doğan Aile Tipleri

Alternatif yaşam biçimlerinden doğan aile tipleri başlığı altında tek ebeveynli aile, babasız aile, üvey aile ve birlikte yaşama ile oluşan aile yer almaktadır.

Tek Ebeveynli Aile

Sorumluluklardan kaçınmaya çalışan çiftler, ayrı yaşama yolu ile tek ebeveynli ailenin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ayrıca evlilik dışı gebelik ve doğum yapma oranlarındaki artış da tek ebeveynli ailelerin artmasına neden olan etkenlerden birisidir.

Babasız Aile

Boşanma nedeniyle aile ile ilgilenmeyen ya da babanın hayatını yitirmesi nedeni ile oluşmuş aileler 'babasız aile' olarak tanımlanabilir.

Üvey Aile

Boşanan kişilerin önemlice bir kısmı yeniden evlenmektedir. Bu evlenmeler ile ortaya çıkan ailelere üvey aile denmektedir.

Evlenmeksizin Oluşan Aile

Dünyada batılı ülkelerde daha fazla olmak üzere 'birlikte yaşayan' çiftlerin oluşturduğu ailelerde artış bulunmaktadır. Aslında bu şekilde oluşmuş aileler de birer modern çekirdek ailedir. Ancak bu çiftlerin oluşturdukları birliktelikler resmi olarak evlenmeksizin oluşturulan birlikteliklerdir.

Eşcinsel Birliktelikler Yolu ile Oluşan Aile

Her ne kadar kimileri bu birliktelik veya evlilik yolu ile oluşmuş yapının aile kavramı içerisinde tartışılmasını uygun bulmuyor olsa da eşcinsellerin oluşturduğu birlikteliklere evlat edinme yolu ile edinilmiş çocukların katılmaya başlamış olması eşcinsel birlikteliklerin oluşturduğu yapıların aile kavramı içerisinde tartışılmasını zorunlu kılacak gibi görünmektedir.

DİKKAT: Boşanan ve birlikte yaşayan çift oranındaki artış alternatif yaşam biçimleri nedeniyle ortaya çıkan aile tiplerinin en önemli sebepleridir.

Yerleşim Yerine Göre Aile Tipleri

Bu başlık altında aile, gecekondü ailesi, büyük kent ailesi, kasaba ailesi, köy ailesi, göçebe aile şeklinde sınıflandırılmaktadır.

Yöresel Özelliklere Göre Aile Tipleri

Bu başlık altında birçok aile tipi tartışılabilir. Ancak örnek olması bakımından taygeldi ailesi ve berdel ailesi tanımlanacaktır.

AİLENİN İŞLEVLERİ

Kongar, geleneksel geniş ailenin işlevlerini şöyle sıralamıştır:

1. Ekonomik işlev: Geleneksel geniş aile bir üretim ve tüketim birimidir. Gereksinime duyulan mal ve hizmetler bu aile tarafından üretilir ve tüketilir. Gelir tek elde toplanır ve giderler tek elden yapılır. Ayrıca, özellikle tarıma dayalı toplumlarda görüldüğü gibi bu ailede oldukça gelişmiş bir iş bölümü ve iş birliği vardır.
2. Saygınlık işlevi: Geleneksel geniş aile üyeleri toplumsal statülerini ailelerinden alırlar. Kişiler öncelikle hangi aileye mensup oldukları üzerinde değerlendirilir, o ailenin olumlu ya da olumsuz özelliklerinin yarattığı sonuçlardan etkilenirler.
3. Koruma işlevi: Geleneksel toplumlarda, çağdaş toplumlarda olduğu gibi bireyi koruyan çeşitli kurumlar olmadığı için, kişinin korunma işlevini de aile üstlenmiştir. Bu bağlamda aile hem maddi hem manevi anlamda koruyucu bir işlev görür.
4. Dinsel işlev: Geleneksel geniş ailede, aile üyelerine sadece dinsel bir eğitim verilmekle yetinilmez, aynı zamanda, tam bir dinsel birlik olarak üyelerin ibadetleri de denetlenir.

ÖZETİN DEVAMI İÇİN TIKLAYINIZ

Canatan ve Yıldırım ise ailenin işlevleri konusunda daha genel bir değerlendirme yapmışlar ve ailenin işlevlerini aşağıdaki gibi sınıflandırmıştır:

1. Ailenin biyolojik işlevi: Bu işlev bütün aile tipleri için ortak bir işlevdir. Bütün toplumlarda şu veya bu düzeyde neslin devamını sağlayacak çocukların doğması ve bu çocuklara bakımın verilmesi ancak aile yapısı içerisinde gerçekleşebilmektedir.

2. Ailenin psikolojik doyum sağlama işlevi: Anne – baba ve çocuklar arasında, geniş aileler için diğer aile üyeleri de buna katılabilir, iletişim ve ilişkiden doğan bir işlevdir. Bu iletişim ve ilişkinin niceliği ve sürekliliği kadar, destekleyici olup olmaması, güven hissini yaratıp yaratmaması psikolojik doyumun düzeyini belirler.

3. Ailenin ekonomik işlevi: Geleneksel geniş aile, aile üyelerinin tümünün ekonomik üretime katıldığı, tüketimin birlikte yapıldığı, kırsal bölgelerde tarımla ilgilenen toplumlara uygun bir aile tipidir. Kadının evden uzak çalışmasına izin vermeyen bir yapısı vardır. Modern çekirdek aile ile birlikte, endüstrileşmiş toplumun ihtiyaçlarına paralel olarak, kadın ve erkeğin ev dışında çalıştığı, tüketim alışkanlıklarının değiştiği görülmektedir. Kadının da çalışmaya başlaması, ona yeni rol ve statüler kazandırmıştır. Ancak kadın eskiden kalma aile içindeki görev ve sorumluluklarını devam ettirme zorunluluğu ile karşılaşmıştır. Bu durum günümüzde erkek ve kadın arasındaki çatışmaların temel nedenlerinden birisi olmaktadır. Geleneksel geniş ailede üretime yaptığı katkı nedeni ile daha fazla sayıda olan çocuk sayısı, modern çekirdek ailede çocuğun iş yaşamından uzaklaşması ile birlikte azalmaya başlamıştır.

4. Ailenin eğitim işlevi: İnsan doğduktan sonra genel olarak kültür şeklinde adlandırabileceğimiz dış çevre ile karşılaşmaya başladığında bu dış çevreye uyum sağlama çabası da başlamış olur. Bu sürecin ilk başladığı yer ailedir.

DİKKAT: Sanayi toplumlarında yaygın olan çekirdek ailenin, geleneksel geniş ailede görülen işlevlerin birçoğunu kaybettiği, bu işlevleri diğer toplumsal kurumlara devrettiği görülmektedir.

Bölüm 2- Aile İlişkileri

ANNELİK VE BABALIK

Anne ve babanın esas sorumluluğu; çocuğa mutlu ve huzurlu bir aile ortamı yaratmaktır.

DİKKAT: Bebek ya da çocukların psiko sosyal gelişiminde büyükanne ve büyük babaların rolleri ile ilgili araştırma sonuçları çelişkilidir.

Anne ve Babalık Özellikleri

Ailede anne ve babanın üç temel sorumluluğu bulunmaktadır. Bunlar,

- Kendilerine bakmak, özen göstermek,
- Eşleriyle olan birlikteliğe özen göstermek,
- Çocuklarının bakımını üstlenmek, onlarla ilgilenmektir.

Anne ve Baba Tutumları

Anne ve baba tutumları çocukta temel karakteristik özelliklerin oluşmasında en etkili faktördür.

Aşırı Koruyucu Annelik ve Babalık

Çocuğun hayatının her dönemine dahil olmak isteyen anne ve babalar, sıklıkla çocuğun tüm sorunlarını çözmeye çalışırlar. Özellikle eğitim kurumları ile ilgili tüm engelleri kaldırmaya çalışan anne ve babadır.

Ceza Merkezli Anne ve Babalık

Cezalandırma çocuk üzerinde baskı yaratması nedeniyle daha başarısız olurlar.

Katı Disiplinli Anne ve Babalık

Zorlu yaşama dayanması ve gelişmesi için disipline ve katı kurallara aşırı değer veren otoriter bir anne ve baba yaklaşımıdır.